

RİCARDO'NUN KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER TEORİSİ: TÜRKİYE, KOLOMBİYA VE GÜNEY KORE ÜÇLÜSÜNÜN SEKTÖREL BAZDA UYGULAMALI BİR ANALİZİ

RICARDO'S COMPARATIVE ADVANTAGES THEORY: AN APPLIED ANALYSIS ON THE SECTORAL BASIS IN THE TRIPARTITE OF TURKEY, COLOMBIA AND SOUTH KOREA

Hüseyin TOPUZ¹, Artuğ Eren COŞKUN²

Öz

*Bu çalışmanın amacı, Kore, Türkiye ve Kolombiya'dan oluşan 3 ülkenin tarım, sanayi ve hizmetten oluşan 3 sektörünü 3*3 şeklinde modelleştirerek analiz edip, Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Modeli'nin gerçek hayatta nasıl çalıştığını göstermektir. Bu amaçla konunun daha iyi anlaşılması için ilk olarak model hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Adam Smith'in Mutlak Üstünlük ve Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisinden genişçe bahsedilmiştir. Sonraki adımda ise Türkiye, Kolombiya ve Güney Kore ülkelerinin 2009-2015 yılları arasındaki işgücü ve ihracat verileri incelenerek, gerekli hesaplamalarla tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin karşılaştırmalı üstünlük verilerine ulaşılması hedeflendi. Son bölümde Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nin bu açılımda genel bir eleştirisi yapılarak, sonuç bölümüyle çalışma tamamlanmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre Kolombiya'nın tarım ürünlerinde, Güney Kore'nin sanayi ürünlerinde, Türkiye'nin ise hizmet sektöründe uzmanlaşması gerektiği sonucuna varılmıştır.*

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Üstünlükler, Karşılaştırmalı Maliyet, Emek-Değer Teorisi, Mukayeseli Masraf Teorisi, Dış Ticaret Teorisi

Abstract

*The purpose of this study is to show that how Ricardo's Comparative Advantage model works in real life by analyzing agricultural, industrial and service sectors of the three countries consisting of Turkey, Colombia and South Korean with a simplified 3*3 models. For this purpose, as a first step, a general information about the model has been given for a better understanding of the subject. Adam Smith's Absolute Advantage and Ricardo's Comparative Advantages Models has been widely mentioned. In the next*

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, topuz.huseyin@gmail.com

² Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi, erencoskun@akdeniz.edu.tr

step, examining labor and export data of Turkey, Colombia and South Korean countries between the years 2009-2015, it was aimed to reach the comparative advantage data of agriculture, industry and services sectors with the required calculations. In the last part, a general criticism of Ricardo's Theory of Comparative Advantages has been made in this context, the study has been completed with the conclusion section. According to the results of the analyzes, it was concluded that Colombia should specialize in agricultural products, South Korean in industrial goods and Turkey in service sector.

Keywords: *Comparative Advantages, Comparative Cost, Labor Theory of Value, Comparative Cost Theory, International Trade Theory*

1. GİRİŞ

Küreselleşmek, büyümek ve kâr elde etmek amacıyla var olan kaynakların ve ekonomik faktörlerin etkin ve verimli kullanılması, uluslararası pazarlara yönelik ticaretin genişlemesine dair ana motivasyonlardan bazılarıdır. Uluslararası ticaret, emek ve sermaye ekonomik faaliyetlerinin gelişmesinde temel faktörlerden biridir. Teknolojinin hızla ilerlemesine neden olan bilimsel alandaki keşif ve gelişmeler, sadece üretim süreçlerine katkı sunmakla kalmayıp, birçok ticari işlemde etkin role sahip olarak, ticaretin en önemli faktörlerinden bir haline gelmiştir.

Serbest ticaret ve uluslararası uzmanlaşmanın yararlarını “mutlak üstünlükler” teorisıyla açıklayan Adam Smith'ten farklı olarak David Ricardo, uluslararası ticaretin mutlak üstünlüklere dayandırılmasının kapsamı daraltacağını belirterek, ülkelerarasındaki üretim maliyetlerinin farkları yerine, bu farklılığın kendi aralarındaki derecesi üzerine odaklanmıştır. Daha açık şekilde belirtmek gerekirse, bir ülke, bütün ürünlerinde diğer ülkelere kıyasla daha üstün olsa da karşılaştırmalı olarak en çok üstünlüğe sahip olduğu ürün ya da ürünlerde uzmanlaşp daha az üstün olduğu ürünleri ise ithal ederek daha iyi bir şekilde kalkınabilir. Bu durumun gerçekleşmesi için, iki ülkenin de yurtiçi değişim oranlarının farklı ve uluslararası fiyat oranının, bunların arasında gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Ricardo'ya göre, maliyetin oluşmasını sağlayan tek faktör, homojen, ülke içinde tam hareketli ve ülkelerarasında tam hareketsiz olduğu varsayılan emektir (Bayraktutan, 2003, s. 177).

Bu düşünce, günümüzde çoğu ekonomistin bugünkü serbest ticaret inancının temel dayanağıdır. Fikir şudur: Başka bir ülkeden daha düşük maliyetle alabilecek ürünler için çalışan bir ülke, ürünleri kendi ülkesinde üretecek olsaydı daha iyi sonuç verirdi (Ricardo, 1821, <http://www.econlib.org>). Böyle bir durum, dış ticaretten sağlanan kazançların ülke refahını en üst düzeye çıkarmakla birlikte, serbest ticaret yoluyla dünya ekonomik refahının da yükselişine neden olacaktır. (Sharma, 2004, s.3).

Çalışmamızda gelişmiş bir ülke Güney Kore ile gelişmekte olan Türkiye ve Kolombiya arasındaki gelişme seviyesi farkına dikkat çekilmiş; bu iki gelişmekte ve bir gelişmiş ülke, modelin daha iyi anlaşılabilir olması açısından özellikle seçilmiştir. Ayrıca Güney Kore ve Türkiye arasındaki en büyük ortak özellik aynı yıllarda iktisadi kalkınma süreçlerinin başlaması ve 60'lı yılların başında iki ülkenin de bir askeri darbe yaşamasıdır. Ancak başlangıçta temel ekonomik gösterge karşılaştırması tarih itibariyle Türkiye'nin Güney Kore'den daha zengin olduğunu göstermesine rağmen, geçen süre içinde Güney Kore Türkiye'den çok daha yüksek bir gelişim sürecini yakalamıştır.

2. RICARDO MODELİNİN AÇIKLANMASI

David Ricardo kendisinden önce gelen Adam Smith'in ortaya çıkardığı "emek bölüşümü, emek değer teorisi" gibi kavramları geliştirmiştir. Öte yandan Ricardo'nun ün kazandığı "karşılaştırmalı üstünlük" kavramı ilk olarak 19. yüzyılın başlarında Robert Torrens (An Essay on the External Corn Trade, 1815) tarafından "mukayeseli masraf teorisi" olarak ortaya atılmış ve daha sonra David Ricardo, E. Heckescher ve B. Ohlin tarafından geliştirilmiştir.* Ancak, Torrens, bu kavrama, teorisi içerisinde bir bütünlük kazandıramadığından, teoriyi ortaya atma şansı Ricardo'ya geçmiştir. Ricardo (Londra, 1817)'nin** "On the Principles of Political Economy and Taxation" kitabı sayesinde "karşılaştırmalı üstünlük" kavramı biliniir hale gelerek tam bir bilimsel onay almıştır (Alexa vd., 2013, s. 111; Savaş, 2007, s. 331).

Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisini iktisat bilimine kazandırmasının altında, Adam Smith'in ortaya attığı Mutlak Üstünlükler Teorisinde fark ettiği eksiklikler yatmaktadır. Bu sebeple Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisini açıklamadan önce Mutlak Üstünlükler Teorisine değinmekte fayda vardır.*** Bir ülke bir ürünü diğer ülkeye göre daha az maliyetle yani daha az kaynak kullanarak üretebiliyorsa, o ülkedeki ürün diğer ülkedeki ürün karşısında mutlak üstünlüğe sahiptir. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak, elma üretimi yapan A ve B ülkelerini ele alalım. A ülkesinin elma üreticiliği yapmak için B ülkesinden daha elverişli iklime ve üretken işçilere sahip olduğunu varsayalım. Bu durumda A ülkesi dönüm başına B ülkesinden daha fazla elma üretecek ve bu elmayı daha az işçi ile müşteriye ulaştırabilecektir. Böyle bir durumda A ülkesi elma üretiminde B ülkesine karşı mutlak üstünlüğe sahiptir (Case vd., 2012, s. 667). Böylelikle ülkeler avantajlı oldukları malları kendileri üretmek, diğerini ise dışarıdan almak suretiyle zenginleşmiş olacaklardır.

Mutlak Üstünlük Teorisi'nin eksikliklerini gören David Ricardo o zamana kadar düşünülmemiş olan zekice bir soru sordu. Bir ülke her iki malın üretiminde de üstünlüğe sahipse ne olacaktı? Bu durumda ülkelerden birisi hiç mal üretiminde bulunmayacak mıydı? Ya da nasıl olacaktı da dünya ticareti daha kârlı hale gelecekti? Ricardo bu durumda bile kârlı bir dış ticaret yapılabileceğinin karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile ortaya koyarak ülkelerin her durumda (mutlak olarak avantajlı olmadıkları durumda dahi) ticaret yapabileceklerini savunmuştur (Küçükcalay, 2010, s. 225). Karşılaştırmalı üstünlükler, bir ülkenin daha çok ürettiği bir üründen, diğer ürünlere kıyasla daha yüksek oranda verim (düşük oranda maliyet) elde etmesi durumunda, etkin olduğu bu üründe uzmanlaşması ve göreceli olarak pahalıya ürettiği ürünleri diğer ülkelerden ithal etmesi gerektiğini savunan bir teoridir (Seyidoğlu, 1988, s. 23-26). Bu teori Tablo 1'in yorumlanmasında açıklanacaktır.

* Ayrıntılı bilgi için bkz. E. Seligman literatürde teorisinin ilk defa R. Torrens tarafından ele alındığı belirtmektedir. Prof. Hollander, Torrens'in karşılaştırmalı üstünlükler konusuna değindiğini ancak yeterli bir açıklama yapmadığını ifade ederek David Ricardo'nun "On the Principles of Political Economy and Taxation" isimli kitabının yayınlanmasından sonra teorisinin gerçek anlamda tartışma konusu olmaya başladığı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. " Seligman, E. R., & Hollander, J. H. (1911). Ricardo and Torrens. *The Economic Journal*, s. 448-468".

** Ayrıntılı bilgi için bkz. Ricardo, D. (2008). Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri, çev. B. Zeren, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul*.

*** Ayrıntılı bilgi için bkz. Dobb, M. (1975). *Theories of Value and Distribution Since Adam Smith: Ideology and Economic Theory*. Cambridge University Press.

Tablo 1: Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramına İlişkin Bir Örnek

	TÜRKİYE	ALMANYA
Kumaş	20 m	30 m
Buğday	60 kg	80 kg
Kumaşın fiyatı	3 kg buğday	2.66 kg buğday
Buğdayın fiyatı	0.333 m kumaş	0.375 m kumaş
Almanya'nın kumaştan avantajı	-	0.34 kg buğday
Türkiye'nin buğdaydan avantajı	0.042 m kumaş	-
Buğdayda üstünlük katsayısı	0.75	1.33
Kumaşta üstünlük katsayısı	0.666	1.5

Kaynak: (Ertürk, 1996, s. 19)

Tablo 1'e bakıldığında, Türkiye'de bir işçinin 1 günlük mesaiyle 20 m kumaş veya 60 kg buğday üretebildiği, Almanya'nın ise 30 m kumaş veya 80 kg buğday üretebildiği görülmektedir. Üstünlük katsayıları incelendiğinde, Almanya'nın kumaş ($30/20=1,5$) ve buğday ($80/60=1,33$) üretiminde mutlak olarak Türkiye'den (kumaş için $20/30=0,666$, buğday için $60/80=0,75$) daha üstün konumda bulunduğu görülmektedir. Ancak Almanya'nın kumaştaki üstünlüğü buğday ile karşılaştırıldığında daha yüksektir. Emek verimliliklerindeki farkların bir neticesi olarak, Türkiye'de 1 kg buğdayla sadece 0,333 m kumaş alınabilirken, aynı miktarda buğdayın Almanya'ya satılması karşılığında alınabilecek kumaş miktarı 0,375 m'ye* yükselmekte, diğer bir deyişle 1 kg buğday başına 0,042 m kumaş avantajı elde edilmektedir. Almanya'da ise 1 m kumaşla 2,66kg buğday alınabilirken, aynı kumaşın Türkiye'ye satılması karşılığında alınabilecek buğday miktarı 3kg'ye yükselmekte, yani 1 m kumaş başına 0,34 kg buğday avantajı yakalanabilmektedir. Bu sebeple Almanya'da kaynakların tamamı kumaşa, Türkiye'de ise buğday üretimine devredilmesi sonucu tam uzmanlaşmaya ulaşılacaktır. Bu durumda ticaret ortamı çeşitlenerek yalnızca Almanya ticarete açılmayacak ve Türkiye'de ihracat yapabilecektir. Bu da her iki ülke için kazançlı bir durumun ortaya çıktığı anlamına gelmektedir (Ertürk, 1996, s. 19).

Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nde her ülkenin nispi olarak işgücünde uzmanlaştığı alana yönelmesi gerektiği belirtildiğinden, tüm ülkelerin aktif olarak yer aldığı hareketli bir ticari ortamın oluşacağı savunulmuştur. Teori uygulandığında, gelişmiş ülkeler nispi olarak daha ucuza üretebildikleri mala yöneldiğinden, az gelişmiş ülkeler de pazarda kendilerine yer bulabilmekte ve aktif bir şekilde ticari ilişkilerde bulunabilmektedirler. Model bu özelliğiyle en az bir ülkenin kazandığı ve ticaret ilişkileri sonucu hiçbir ülkenin kaybetmediği bir ticari ortama zemin hazırlamaktadır (Findlay, 1991, s. 99-100).

3. RICARDO TEORİSİNİN SAYISAL BİR ÖRNEĞİ

Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, Türkiye, Güney Kore ve Kolombiya ülkelerinin birbirleriyle olan dış ticaret ve işgücü rakamları göz önünde bulundurularak matematiksel örneklerle test edilecektir. Türkiye, Güney Kore ve Kolombiya'dan oluşan 3 ülkenin, tarım, sanayi ve hizmetten oluşan 3

* Ayrıntılı bilgi için bkz. (Ertürk, 1996, s. 19-20) Bu değeri yaratan tek faktör olarak emek dikkate alınmış olup, sermaye ve onun yarattığı verimlilikler hesaba katılmamıştır. Bu noktada paraya yönelik reel ilişkilere dışarıdan bakılmış, tam rekabet piyasasına göre hareket edilerek, piyasaya etki edecek unsurlar dikkate alınmamıştır. Ülkeler arası üretim faktörleri ve taşıma maliyetleri ise sıfır olarak kabul edilmiştir.

sektörüne ait elde edilen rakamlar, 3*3 şeklinde modelleştirilerek analize tabi tutulacaktır.

Tablo 2. Türkiye, Kolombiya ve Kore'nin İşgücü Miktarı

Yıl	İşçi Sayısı (Bin)								
	Tarım			Sanayi			Hizmet		
	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore
2009	4978	3636	1667	5434	3876	5812	11146	12044	16288
2010	5468	3722	1584	5986	3993	6016	11462	12410	16512
2011	5908	3767	1564	6404	4251	6140	11993	12728	16932
2012	5913	3705	1550	6457	4336	6129	12564	13157	17356
2013	5862	3682	1539	6681	4238	6199	12883	13912	17650
2014	5486	3557	1447	7171	4415	6300	13198	14423	17754
2015	5363	3853	1333	7146	4471	6475	13751	14721	17902

Kaynak: <http://data.worldbank.org/>

Tablo 2'ye bakıldığı zaman tarım sektöründeki Türkiye ve Kolombiya'nın işçi sayılarının Güney Kore'ye oranla önemli derecede yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, sanayi sektöründe Kore ve Türkiye'nin işgücü sayılarının birbirine çok yakın olduğu, hizmet sektöründe ise Türkiye ile Kolombiya arasındaki rakamlar birbirine son derece yakın olmakla birlikte, Kolombiya'nın cüzi bir üstünlüğü söz konusudur. Sahip olunan işçi sayılarının çıktığı olan etkisini belirlemek ve karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkeleri saptamak adına ilgili ülkelerin ihracat rakamlarına bakmak gerekmektedir.

Tablo 3. Türkiye, Kolombiya ve Kore'nin İhracat Rakamları

Yıl	İhracat Rakamları (Milyon \$)								
	Tarım			Sanayi			Hizmet		
	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore
2009	10958	5971	7163	78124	9016	322534	71170	9103	144390
2010	12370	5757	9346	88481	8751	411531	72423	10136	165504
2011	14949	7059	12705	104210	9937	473331	82011	11179	180606
2012	15671	6629	12628	107887	9954	462639	86382	12765	205831
2013	17417	6680	11805	115487	9946	480728	95598	13938	206270
2014	18418	7343	11861	120910	9391	495412	102886	14187	223067
2015	17181	6953	10839	107233	8361	470756	92950	14722	194406

Kaynak: <http://stat.wto.org/>

Tarım sektöründe Türkiye'nin ihracat rakamlarının diğer iki ülkeden daha yüksek olduğu görülse de Kore ile aralarındaki Kolombiya'ya kıyasla düşüktür. Ancak sanayi sektöründe Kore'nin Türkiye'den yaklaşık dört kat daha çok ihracat yaptığı görülmektedir. Kolombiya ise genel olarak ihracat rakamlarında diğer iki ülkenin ciddi oranda gerisinde kalmıştır.

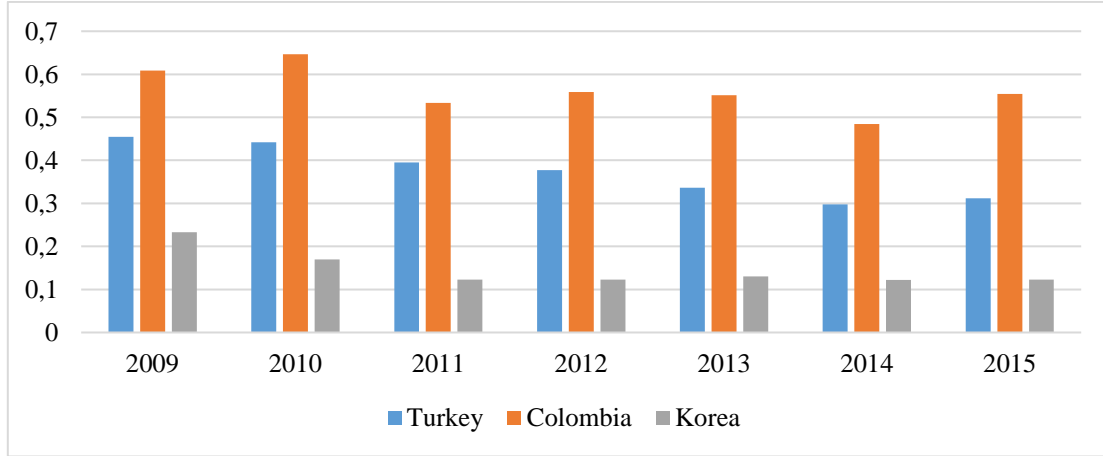
Tablo 4. Türkiye, Kolombiya ve Kore'nin İhracat Rakamlarına Göre İşgücü Gereksinimleri

Yıl	İşçi Sayısı (Bin) / İhracat Değeri(milyon)								
	Tarım			Sanayi			Hizmet		
	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore	Türkiye	Kolombiya	Kore
2009	0.4543	0.6089	0.2327	0.0696	0.4299	0.0180	0.1566	1.3231	0.1128
2010	0.4420	0.6465	0.1695	0.0677	0.4563	0.0146	0.1583	1.2243	0.0998
2011	0.3952	0.5336	0.1231	0.0615	0.4278	0.0130	0.1462	1.1386	0.0938
2012	0.3773	0.5589	0.1227	0.0598	0.4356	0.0132	0.1454	1.0307	0.0843
2013	0.3366	0.5512	0.1304	0.0579	0.4261	0.0129	0.1348	0.9981	0.0856
2014	0.2979	0.4844	0.1220	0.0593	0.4701	0.0127	0.1283	1.0166	0.0796
2015	0.3121	0.5541	0.1230	0.0666	0.5347	0.0138	0.1479	0.9999	0.0921

Kaynak: Tablo 2 ve 3'teki değerlerin hesaplanmasıyla ulaşılmıştır.

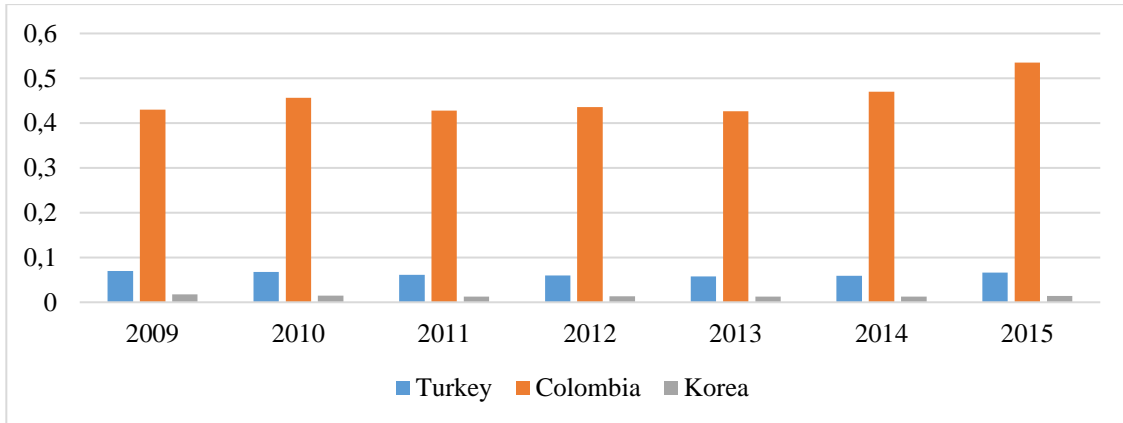
Tablo 4, Kore ve Türkiye'de 1000\$ değerinde tarımsal ürün ve mamul mal ihraç etmek için gereken işçi sayısının ihracat değerleriyle arasındaki oranını göstermektedir. Daha iyi anlaşılması bakımından Türkiye'nin 2009 yılı tarım rakamlarını inceleyebiliriz. Tablo 2 ve 3'e bakıldığında, 10.958 Milyon \$'lık ihracatın 4978 işçi tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumda 1000 \$ lık ihracatın kaç işçi tarafından gerçekleştirildiğini saptamak için 4978 işçi ile 1000 \$'ı çarpılması ve çıkan sonucun toplam ihracat değeri olan 10.958 Milyon \$'a bölünmesi gerekmektedir. Bu verilere dayanarak Kore'nin bütün sektörlerde her iki ülke karşısında daha avantajlı durumda olduğu görülmektedir. Ancak oranlar birbirleriyle kıyaslandığında, Ricardo'nun teorisine göre teknoloji yoğun bir ülke olan Kore'nin sanayi sektöründe uzmanlaşması gerekmektedir.

Grafik 1. 1000\$'lık Tarım Ürünü İhracatı İçin Gerekli Olan İşgücü İhtiyacı

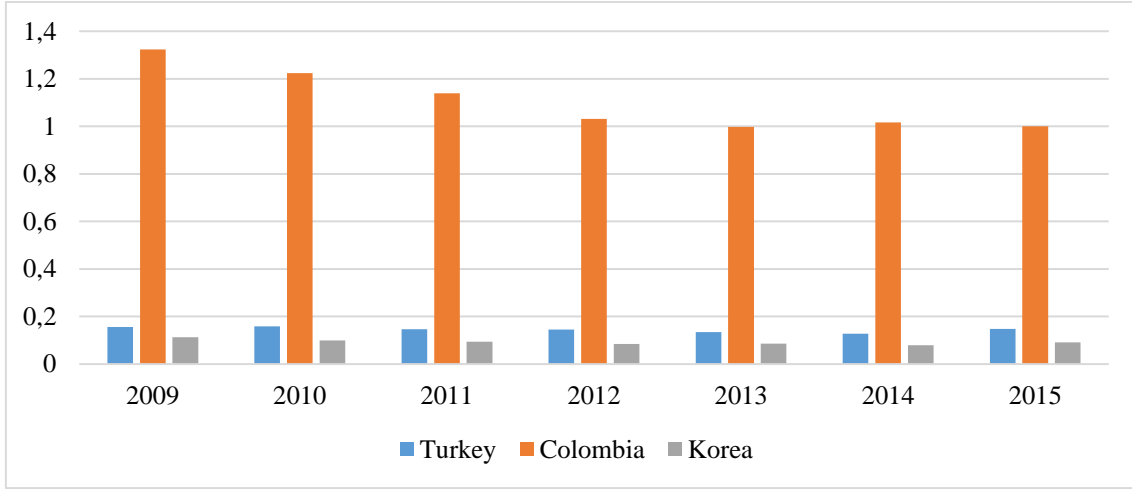
Grafik 1, yukarıda tablo 4'teki verileri göstermektedir. Açık bir şekilde görüyoruz ki, Kolombiya ve Türkiye'nin işçi sayısı ile ihracat değeri arasındaki oranı Kore'den daha çok yüksektir. 2010 yılında Kolombiya'nın tarım ürünü ihracatı için gerekli olan işgücü ihtiyacı artarken, Türkiye'de küçük bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Güney Kore'de ise nispeten daha yüksek düzeyde bir düşüş meydana gelmiştir. Bu sebeple Kolombiya ile Güney Kore arasındaki en büyük fark bu yılda gerçekleşmiştir. Türkiye ile Kore arasındaki en büyük fark 2011 yılında, en düşük fark ise 2014 yılında meydana gelmiştir. Türkiye ile Kolombiya'nın tarım sektöründe ihtiyaç duyduğu işgücü ihtiyacının birbirine en çok yaklaştığı yılın 2011, en çok uzaklaştığı yılın ise 2015 olduğu Grafik 1'den anlaşılmaktadır.

Grafik 2. 1000\$'lık Sanayi Ürün İhracatı İçin Gerekli Olan İşgücü İhtiyacı

Grafik 2'de, Güney Kore sanayi ürün ihtiyacı için gerekli olan işgücü ihtiyacında da karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu, buna karşılık Türkiye'nin Kolombiya karşısında üstünlüğü bulursa da Güney Kore karşısında dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Sanayi Ürün İhracatı İçin Gerekli Olan İşgücü İhtiyacı açısından bu üçlü arasında Kolombiya'nın en zayıf halka olduğu görülmektedir. Kolombiya'nın, Güney Kore ve Türkiye karşısında sanayi ürün ihracatı için gerekli olan işgücü ihtiyacındaki en büyük farkın 2015, en düşük farkın ise 2009 yılında olduğu gözlemlenmiştir.

Grafik 3. 1000\$'lık Hizmet İhracatı İçin Gerekli Olan İşgücü İhtiyacı

Grafik 3'de, Güney Kore'nin hizmet sektöründe karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu ve Türkiye'nin Güney Kore karşısında dezavantajlı olduğunu görülmektedir. En dezavantajlı ülke ise diğer sektörlerde olduğu gibi Kolombiya'dır. Kolombiya'nın, Güney Kore ve Türkiye karşısında hizmet ihracatı için gerekli olan işgücü ihtiyacındaki en büyük farkın 2009, en düşük farkın ise 2015 yılında oluştuğu gözlemlenmiştir. Türkiye ve Güney Kore'nin hizmet sektörü için ihtiyaç duyduğu işgücü miktarı yıllar bazında dengeli bir seyir izlerken, Kolombiya'nın 2014 ve 2015 yıllarında küçük artışlar görülse de genel olarak düşüş yaşadığı, bir bakıma güçlendiği gözlemlenmektedir.

Yukarıdaki grafiklere göre bütün sektörlerde Güney Kore'nin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülürken, Türkiye'nin hem tarım hem de sanayi sektöründe Güney Kore karşısında dezavantaja, Kolombiya karşısında ise avantaja sahip olduğu görülmektedir. Türkiye ve Güney Kore'nin hizmet ve sanayi sektörlerinde ihtiyaç duyduğu işgücü miktarı yıllar basında dengeli seyrederken, nispi olarak bu sektörlerden işgücü ihtiyacı bakımından kötü durumda bulunan tarım sektöründe yıllar bazında düşüşler (yani iyileştirmeler) meydana geldiği görülmektedir. Kolombiya ise tarım sektöründeki işgücü ihtiyacı bakımından dalgalı, sanayi sektöründe artan ve hizmet sektöründe azalan bir grafiğe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu aşamada karşımıza bu üç ülkenin de aralarında Ricardo modelini uygulaması durumunda ne olacağı sorusu çıkmaktadır. Yani karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkenin uzmanlaştığı üründe üretime gitmesi ve diğer ürünleri hangi ülkelere ithal etmesi gerektiği sorusuna cevap aranacaktır.

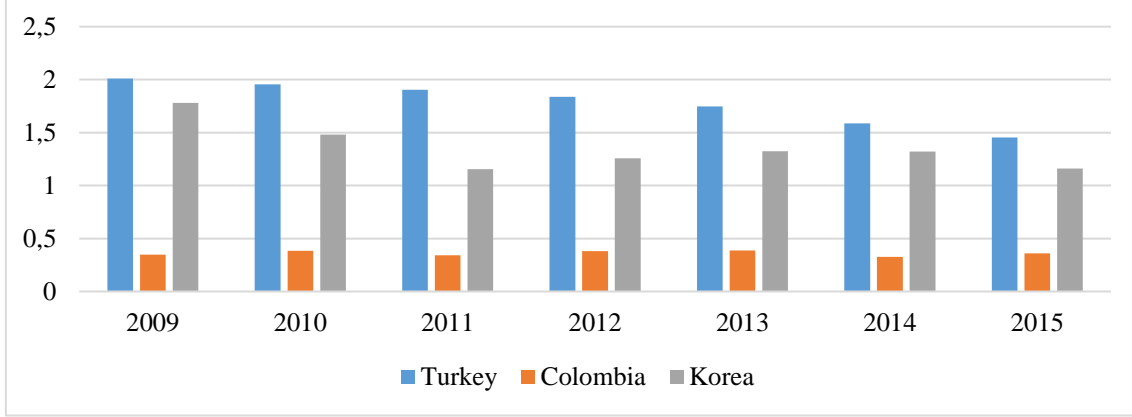
Tablo 5. Tarım ürünlerinin karşılaştırmalı üstünlükleri

Yıl	Türkiye	Kolombiya	Güney Kore
2009	2.0086	0.3474	1.7789
2010	1.9566	0.3847	1.4817
2011	1.9029	0.3407	1.1535
2012	1.8379	0.3812	1.2580
2013	1.7474	0.3870	1.3240

2014	1.5879	0.3258	1.3216
2015	1.4547*	0.3611	1.1620

Kaynak: Tablo 4'teki değerlerin hesaplanmasıyla oluşturulmuştur.*

Grafik 4. Tarım Ürünlerinde Uzmanlaşma Maliyeti

Grafik 4'e göre, tarım ürünlerinde uzmanlaşmaya gitmesi durumunda en çok kar edecek ülkenin Kolombiya olduğu görülmektedir. Tarımda uzmanlaşma maliyetlerinin en yüksek olduğu ülke olan Türkiye'nin, bu ürünlerde uzmanlaşmaya gitmesi durumunda diğer iki ülkeyle kıyasla daha çok zarar ya da daha az kar elde edeceği sonucuna varılmaktadır.

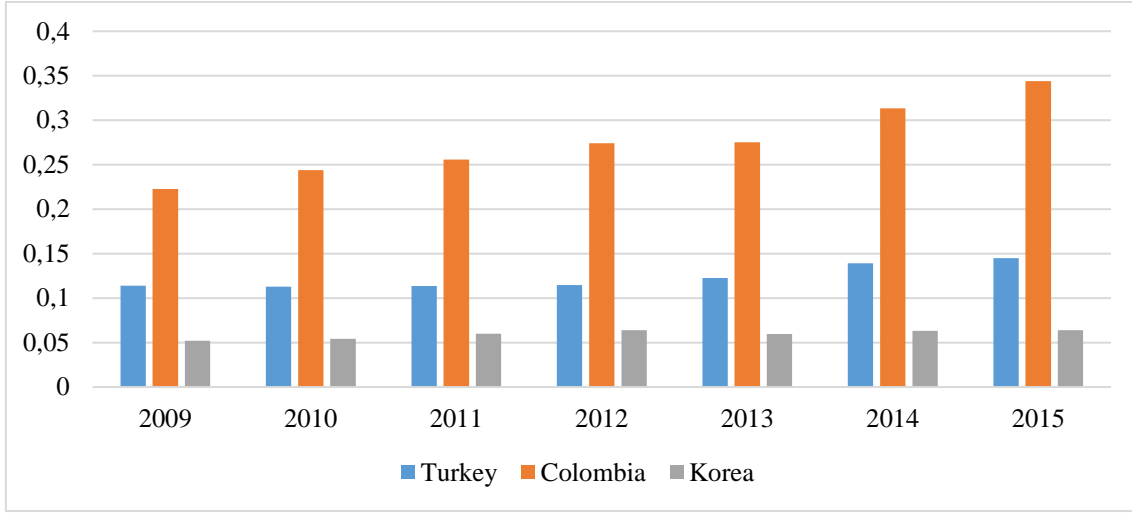
Tablo 6. Sanayi ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlükleri

Yıl	Türkiye	Kolombiya	Güney Kore
2009	0.1139	0.2225	0.0522
2010	0.1127	0.2439	0.0543
2011	0.1135	0.2558	0.0598
2012	0.1145	0.2740	0.0640
2013	0.1227	0.2750	0.0597
2014	0.1392	0.3132	0.0631
2015	0.1448	0.3441	0.0640

Kaynak: Tablo 4'teki değerlerin hesaplanmasıyla oluşturulmuştur.

* Tablodaki değerler, karşılaştırmalı üstünlüğü hesaplanmak istenen ülkenin ilgili sektörünün Tablo 4'deki verisiyle, o ülkenin diğer sektörlerinde sahip olduğu rakamların toplanmasıyla ulaşılan değere bölümünden ortaya çıkmıştır. Örneğin, Türkiye 2015 yılında 1000 \$'lık tarım ürünü ihracatı için 0,3121, sanayi ürün ihracatı için 0,0666, hizmet ihracatı için ise 0,1479 işçiyi ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda 2015 yılında Türkiye'nin tarım sektöründeki üstünlük değeri $0,3121471392 / (0,0666399336 + 0,1479397525)$ hesaplamasıyla 1,4547 bulunmuştur.

Grafik 5. Sanayi Ürünlerinde Uzmanlaşma Maliyeti

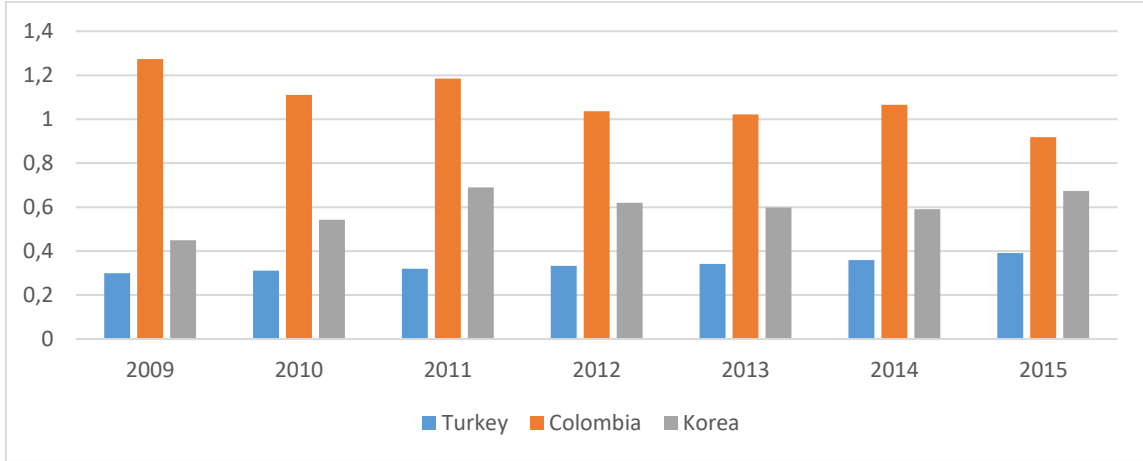
Grafik 5'e göre, sanayi ürünlerinde uzmanlaşmaya gitmesi durumunda en çok kar edecek ülkenin Güney Kore olduğu görülmektedir. Sanayi ürünlerinde uzmanlaşma maliyetlerinin en yüksek olduğu ülke olan Kolombiya'nın, bu ürünlerde uzmanlaşmaya gitmesi durumunda diğer iki ülkeyle kıyasla daha çok zarar ya da daha az kar elde edeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Hizmet sektörünün karşılaştırmalı üstünlükleri

Yıl	Türkiye	Kolombiya	Güney Kore
2009	0.2990	1.2736	0.4499
2010	0.3105	1.1102	0.5419
2011	0.3202	1.1842	0.6890
2012	0.3327	1.0364	0.6201
2013	0.3417	1.0213	0.5973
2014	0.3592	1.0651	0.5908
2015	0.3906	0.9183	0.6735

Kaynak: Tablo 4'teki değerlerin hesaplanmasıyla oluşturulmuştur.

Grafik 6. Hizmet Sektöründe Uzmanlaşma Maliyeti

Grafik 6'ya göre, hizmet sektöründe uzmanlaşmaya gitmesi durumunda en çok kar edecek ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Hizmette uzmanlaşma maliyetlerinin en yüksek olduğu ülke olan Kolombiya'nın, bu ürünlerde uzmanlaşmaya gitmesi durumunda diğer iki ülkeyle kıyasla daha çok zarar ya da daha az kar elde edeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerden hizmet sektöründe emek-yoğun olan Türkiye ile tarım sektöründe emek-yoğun olan Kolombiya'nın kendilerinde bol olan emek faktörünü kullanarak Türkiye'nin hizmet sektöründe, Kolombiya'nın tarım sektöründe ihtisaslaşması bu ülkelerin, bu bağlamda gelişmiş ülkelerden biri olan Güney Kore ile aralarında bulunan açığı kapatmaları mümkün olmadığı gibi gelecekteki bu farkın açılmasına neden olacaktır. Bu nedenle Kolombiya ve Türkiye karşılaştırmalı üstünlüklere başlangıçta sahip oldukları bir iki alanda ihtisaslaşmak yerine potansiyel olarak uzun dönemde karşılaştırmalı üstünlüklere sahip oldukları ya da olacakları alanlarda üretim faaliyetine geçerek çeşitlendirilmiş bir ekonomik yapıya sahip olmaları gerekmektedir.

4. RİCARDO MODELİNDEKİ KISITLAMALAR

Karşılaştırmalı üstünlük ilkesine dayanan Ricardo Modeli, ticaretin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamak için son derece etkin bir model olmakla birlikte bu modelin gerçeğe uygulanması hususunda birçok sınırlamalar mevcuttur.

İlk olarak, Ricardo modeli tam uzmanlaşmayı öngörür ancak gerçek dünyada bu tür vakaları bulmak zordur. Bunun nedeni ise, modelin, üretim faktörünü Emek- Değer kuramına dayandırmasıdır. Dolayısıyla, emeği tek bir maliyet unsuru olarak kabul etmektedir. Ricardo ve öteki klasik ekol* mensupları doğal kaynakları Tanrı'nın insanlara lütfu olarak kabul ettikleri için maliyet unsuru saymazlar. Sermaye, onlar için biriktirilmiş ve somutlaştırılmış emekten başka bir şey değildir (Parasız, Gökdere vd., 1996, s. 628). Bu nedenle, Ricardo modeli, temel mevcudiyetteki farkın karşılaştırmalı üstünlüğünün önemli bir kaynağı olabileceğini ihmal ettiği için eleştirilmiştir (Alexa vd., 2013, s. 114). Teorinin bu eksikliğini

* Klasik ekol için bkz. "Kazgan, G. İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, Remzi Kitabevi, 6. Basım, Mayıs 1993, s. 61-62"

gidermek adına daha sonra gelen iktisatçılar, gerekli düzenlemeleri yaparak teoriye daha gerçekçi bir görünüm kazandırmıştır. Teorinin önemli yorumlarından biri "Faktör Donanımı Teorisi"^{**} ile yapılmıştır. Bu teoriye göre, ülkeler arasındaki göreceli maliyet farklılıkları, emek ve sermaye faktörlerinin dağılımlarındaki farklılıklara göre açıklanmıştır. Yani, emeğe daha çok sahip olan ülkeler emek yoğun mallara, sermayeye daha çok sahip olan ülkeler ise sermaye yoğun mallara yönelerek bu malları daha ucuza üretebilmekte ve bu malların ihracatçısı olmaktadır (Seyidoğlu, 1992, s. 454-455).

İkinci olarak, Ricardo modeli, uluslararası ticaretin ulusal refah düzeyini arttırdığını açıklamakta ancak bir ülkedeki gelir dağılımının nasıl sağlandığını açıklamamaktadır. Bu sorunu çözmek için, Heckscher-Ohlin modelini temel varsayımına dayandıran ABD'deki Wolfgang F. Stolper (1912-2002) ve Paul A. Samuelson (1915-2009)'un, gelir dağılımındaki artışın refah düzeyini arttırdığı hipotezi, malların üretiminde yoğun olarak kullanılan üretim faktörünün fiyatının ve diğer üretim faktörlerinin reel fiyatlarının düşmesi sonucunda oluşacağını temel alır (Alexa vd., 2013, s. 114).

Üçüncü olarak, ölçek getirilerinin değişmediği varsayımına dayanan Ricardo modeli, ölçek ekonomilerinin önemli bir uluslararası ticaret kaynağı olabileceğini göz ardı etmektedir. Özellikle, 1980'lerde ortaya çıkan stratejik ticaret teorisine göre, ölçek ekonomisi olan endüstrilerde, iki veya daha fazla şirket aynı sanayi sektörüne girerse elde edilen kârda büyük düşüş yaşanmaktaydı. Bu nedenle, sektöre ilk giren şirketin, diğer rakiplerini yatırımlarından vazgeçirme olasılığı daha yüksektir (Alexa, Toma ve Sarpe, 2013, s. 114).

Dördüncü olarak, Ricardo modeli sürekli bir denge halini ve tam uzmanlaşmayı gerektirdiğinden, ülkelerin çeşitli endüstriyel alanlarındaki üretkenliğini kısıtlamaktadır. Bu durum da, ithal edilen malların ithalatçı ülkede neredeyse hiçbir zaman üretilmeyeceği ve karşılanabilecek durumda olsa bile işgücü gereksinimlerinin pek gözlenemeyeceği anlamına gelmektedir (Costinot ve Donaldson, 2012).

Son olarak, model, işsizliğin her ülke için sabit bir gerçeklik olması nedeniyle, kullanılan emek üretim faktörünün tamamen işe yaradığını varsaymaktadır. Bu durum ekonomik olarak yanlıştır. Buna ek olarak, sermayenin, üretimde ve karar verme sürecinde, belki de emekten daha önemli bir rolü olduğu için, ihtiyaç duyulan tek bir faktörün ve emeğin olduğunu düşünmek oldukça basittir (Alexa, Toma ve Sarpe, 2013, s. 114).

Dış ticarete talep koşullarını görmezden gelen Adam Smith, David Ricardo ve Heckscher-Ohlin'in teorilerinin aksaklıklarını fark ederek talep koşullarını analiz eden John Stuart Mill, sonrasında Neo-klasik akım tarafından geliştirilecek olan Karşılıklı Talep Kanunu'nu ortaya koymuştur. İhraç edilecek olan bir birim ürün için ne miktarda ithal mal talep edileceği sorusu karşılıklı talebi meydana getirmiştir. JS Mill, dış ticaret koşullarının ülkelerin talep düzeyleriyle belirlendiğini ve değişen talep seviyelerinin teknolojinin de gelişimine yön verdiğini savunmuştur. Bir ülkenin ithal ettiği mala olan arzusu ne kadar yüksek ise, ilgili ürünü satın almak için ödemeye razı olacağı fiyatın da o ölçüde yüksek olacağını vurgulayan JS Mill, ihracat yapan ülkenin ticaret hadlerinde (göreceli fiyatlar) avantajlı konuma geçeceğini, yani ihracatçı ülke açısından kârlı bir ortam oluşacağını belirtmiştir. Öte yandan, gelişmiş ülkelerin daha fazla satın alma güdüsüyle hareket edeceğini aktararak, gelişmemiş ülkelerin dış ticaret kazançlarını

^{**} Detaylı bilgi için bkz. "Seyidoğlu, H. (1992: 253). *Ekonomik terimler: Ansiklopedik sözlük*. Güzem yayınları".

artıracağına dikkat çekmiştir. (Bayraktutan, 2003, s. 177; Doğruyol & Cicioğlu, 2013, s. 127). Özetle, Ricardo'nun ticari koşulları değiştirecek birçok ticari parametreyi göz ardı ettiği düşüncesi, kendisinden hemen sonra gelen JS Mill'in talep koşullarına ek olarak teknolojik gelişmelerin de nispi fiyatlar üzerinde değişkenlik yaratabileceğini ortaya atmasıyla desteklenmiştir.

5. SONUÇ

2009 ve 2015 yılları arasındaki Kolombiya, Güney Kore ve Türkiye ülkelerine ait işgücü ve ihracat verileri elde edilerek, Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'ne göre tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Kolombiya'nın tarım ürünlerinde, Güney Kore'nin sanayi ürünlerinde, Türkiye'nin ise hizmet sektöründe uzmanlaşması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ancak elde ettiğimiz sonucu gerçeğe genellemenin de çeşitli zorlukları vardır. İlk olarak, Ricardo modeli tam uzmanlaşmayı öngörür ama gerçek dünyada bu tür vakalar bulmak zordur. İkinci olarak, Ricardo modeli uluslararası ticaretin ulusal refah düzeyini arttırdığını gösterir ama ülkedeki gelir dağılımının nasıl sağlandığını göstermez. Üçüncü olarak bir ülke içindeki üretim faktörlerinin endüstriyel sektörler arasında tam hareketli olduğunu varsayar ve son olarak Ricardo modeli, ölçek ekonomilerinde uluslararası ticaretin önemli bir sebep olabileceğini gözden kaçırmaktadır.

Buna rağmen Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlüğünün önemli sonuçları da vardır. Ricardo modeline göre yüksek üretkenliğine sahip bir ülke ile düşük üretkenliğine sahip bir ülkenin birbiriyle ticaret yapmaması için hiçbir sebep yoktur. Bunun nedeni, kendi uzmanlaşmış ürünlerini üretip ihraç ettiklerinde bütün olarak karlı olmalarıdır. Ayrıca bu durum Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin, serbest ticaretin teorik temelini oluşturmasına neden olmuştur. Bu anlamda konuya bakıldığında Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nin varsayımlarında gerekli değişiklikler yapılır ve teorisinin mevcut sınırları geliştirilebilirse gelişen Güney Kore ve gelişmekte olan Türkiye ve Kolombiya'nın lehinde sorunların daha etkin ve faydalı olabileceği, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip bulunan bir veya birkaç sektörün gelişmesiyle ekonominin diğer sektörlerini de peşinden sürükleyerek ülkelerin diğer sektörlerinin de gelişme süreçlerini hızlandıracağı düşüncesindeyiz.

Ayrıca gelişmekte olan ülkelere Türkiye'nin hizmetler, Kolombiya'nın tarım, gelişmiş bir ekonomiye sahip olan Güney Kore'nin ise sanayi sektörlerine yönelik işletmelerin kurulup gelişmesi için gerekli olan her türlü desteğin sağlanması aşamasında, Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nin göz ardı edilmeyerek, büyüteç altına alınması, bu ülkelerin lehine olabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Alexa, I. V., Toma, S. V. ve Sarpe, D. A. (2013). Testing the Ricardian Model: Do the Data Confirm the Assumptions?, *International Conference on Economics and Business Administration*, (s. 111-115).
- Bayraktutan, Y. (2003), Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 175-186.
- Case, K. E., Fair, R. C. ve Oster, S. M. (2012). *Ekonominin İlkeleri*. (Çev. E. Deliktaş, M. Karadağ ve M. Güçlü), Ankara: Palme Yayıncılık.

- Costinot, A. ve Donaldson, D. (2012), Ricardo's Theory of Comparative Advantage: Old Idea, New Evidence, *American Economic Review*, 102(3), 453-458.
- Dobb, M. (1975). *Theories of Value and Distribution Since Adam Smith: Ideology and Economic Theory*. Cambridge University Press.
- Doğruyol, A. ve Cicioğlu, Ş. (2013). Bir İktisat Bilimi İkilemi: İngiliz Düşüncesinde Etik ve Faydacılık Ekseninden JS Mill ve Moral Teorisi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 2(3), 97-141.
- Ertürk, E. (1996). *Uluslararası İktisat: Teori-Politika, İktisadi Birleşmeler-Parasal İlişkiler*. İstanbul: Ekin Kitabevi.
- Findlay, R. (1991). Comparative Advantage. Eatwell, J., Milgate, M. ve Newman, P. içinde, *The World of Economics* (s. 99-107), London: Palgrave Macmillan.
- Kazgan, G. İ. (Mayıs, 1993). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. (6. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçükkalay, A. M. (2010). *İktisadi Düşünce Tarihi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Parasız, İ., Gökdere, A. & vd. (1996). *İktisadın İlkeleri*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*.
- Ricardo, D. (1821). *On the Principles of Political Economy and Taxation*, 12 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.econlib.org/LIBRARY/Ricardo/ricP.html> adresinden alındı.
- Ricardo, D. (2008). *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri* (Birinci Basım). (B. Zeren, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Savaş, V. F. (2007). *İktisatın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Seligman, E. R. ve Hollander, J. H. (1911). Ricardo and Torrens. *The Economic Journal*, 448-468.
- Seyidoğlu, H. (1992). *Ekonomik Terimler: Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Güzem Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (1988). *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sharma, A. (2004). *The Indian Economy Since Liberalisation: The Structure and Composition of Exports and Industrial Transformation (1980-2000)*. United Kingdom: Industrial Dynamics, Innovation and Development.
- World Trade Organization. (Tarih yok), 18 Temmuz 2018 tarihinde <http://stat.wto.org/> adresinden alındı.
- Worldbank. (Tarih yok), 16 Temmuz 2018 tarihinde <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> adresinden alındı.